

A ferences rendcsalád

Krutsay Miklós dr.

A ferences (franciskánus) rendet, azaz a „kisebb testvérek” koldulórendjét Assisi Szt. Ferenc (1181–1226) alapította 1209-ben. A rendalapítást III. Ince 1210-ben szóbelileg jóváhagyta. A hagyomány szerint álmodta látott, amelyben az összeomlani készülő Lateráni Bazilikát vállával Ferenc tartotta fenn. Ezt az egyházfő isteni jelnek vélte. A jóváhagyást III. Honorius 1223-ban, a *Solet annuere* bullával írásban is megerősítette.

A rend hamar elterjedt Itáliában, majd egész Európában. Magyarországon már 1233-ban létezett rendtartományuk. Később négy rendre váltak szét. Ezekben közös, hogy alapvetőnek az „apostoli szegénységet” tartják. Címükben két, keresztbe tett kar látható (az egyik Jézusé, a másik Szt. Ferencé). főnöküket minister generalisnak nevezik. Jelmondatuk: Pax et bonum (béke és jóság). Fehér kötélövük jobbról lelógó egyik végén három csomó van, a hármass szerzetesi fogadalom jeleként. Habitusuk színe kezdetben világosszürke volt (1. kép).

1. kép. A minoriták öltözete

1430-ban V. Márton *Ad Statum* motu propriójával a rend szabályzatát enyhítette, és megengedte, hogy a szerzetesek egyéni szegénysége mellett a rend birtokot szeressen. Ezért belső reformmozgalom indult meg, és az enyhébb szabályokat követő *konventuálisok* közül kiváltak az eredeti, szigorúbb szabályokhoz ragaszkodó *obszervánsok* és egyéb kisebb reform-ágazatok. X. Leó egyesíteni kívánta a különböző irányzatokat, ezért 1517-ben, az *Ite vos* bullával valamennyit az obszervánsok rendfőnöke alá rendelte, akinek megválasztásához csak az obszervánsok nyertek aktív és passzív választójogot. Azonban már két hét múlva a pápa, az *Omnipotens Deus* bullával, majd később a *Licet alias* motu proprioal visszaadta a konventuálisok jogát saját rendfőnök választására, és ezáltal az egyesítés helyett szentesítette a különválást. (A konventuálisok rendfőnökét továbbra is az obszervánsok rendfőnökének kellett volna tisztességében megerősítenie, de az sohasem élt ezzel a jogával.)

A konventuálisok minoriták, sarus ferencesek, Ordo Fratrum Minorum Conventualium (O.F.M.Conv.) néven működtek tovább. Céljuk: lelkipásztorkodás, plébániák vezetése, külmissziók. Rendjükből kerülnek ki a Vatikáni Bazilika gyóntatói. Címükön: kék mezőben fehér felhőkből kiemelkedő két, keresztbe tett kar. A balról benyúló, elülső kar ruhátlan, a jobbról benyúló hátulsón barna kámszaujj van. Mindkét tenyéren vérző seb. Mögöttük barna latin kereszt, alattuk felhőgomolyag. A címer felett zárt, hercegi korona lehet. Habitusuk színe a rend kettéválása után fekete lett, de újabban ismét világosszürke (1. kép). Hosszú, elől egyenes, zárt, hátul hegyes vállgallért viselnek, hegyes csuklyával. Övükön balról olvasó függ. Lábbelijük cipő.

A magyar ferences rendtartomány 1517-ben az obszerváns irányzathoz csatlakozott, és a minoriták csak a XVII. sz.-ban jelentek meg ismét. Többek között Aradon, Besztercén, Brassóban, Csütörtökhelyen, Egerben, Imregén, Kézdivásárhelyen, Kolozsváron, Lőcsén, Lugoson, Marosvásárhelyen, Miskolcon, Nagybányán, Nagyenyeden, Nyírbátorban, Radon és Szegeden alapítottak kolostort. Ma már csak Egerben, Miskolcon és Szegeden van rendházuk.

Az egyszerűen ferenceseknek nevezett obszerváns ágazat (sarutlan ferencesek, Ordo Fratrum Minorum Observantium, O.F.M.Obs., O.F.M.) a világban rendkívül elterjedt. Ők alkotják a jezsuiták után a katolikus egyház második legnépesebb szerzetesrendjét. Céljuk: népmisziók, külmissziók, plébániák vezetése, az ifjúság nevelése. Kolostoruk előjárója a gvárdián. Címük megegyezik a minoritákéval. Öltözetük a különválás után gesztenyebarna habitus lett, elől kerek, hátul hegyes váll-

2. kép. A ferencesek öltözete

3. kép. A kapucinusok öltözete

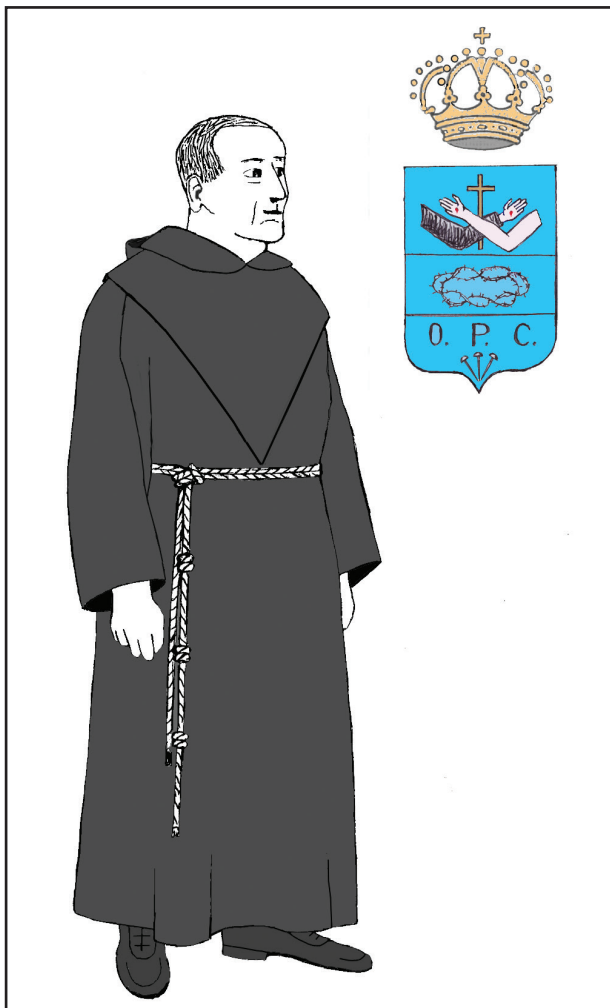
gallérral és hegyes csuklyával (2. kép). Kötélövükön balról olvasó. Sarut és rövid, barna körgallért viselnek.

Magyarországon a török megszállás alatt is működtek. Később két rendtartományt alkottak (mariánus és kapisztránus). Létszámuk csökkenése miatt ezek 2006-ban egyesültek. Az újkorban Andocson, Baján, Budán, Csongrádon, Debrecenben, Dunaföldváron, Egerben, Esztergomban, Gyöngyösön, Székesfehérvárott, Mátraverebélyen, Mohácson, Nagyatádon, Nagykanizsán, Nyíregyházán, Pápán, Pesten, Pécsen, Segesden, Siklóson, Simontornyán, Sümegen, Szécsényben, Szegeden, Szentendrén, Szigetváron, Szolnokon, Szombathelyen, Vácott, Veszprémben és Zalaegerszegen volt kolostoruk. Számos búcsújáráhely templomát gondozták, gimnáziumokban tanítást is vállaltak. A Rákosi-rendszert, a többi szerzetesrendhez hasonlóan, ők is megsínylették. Ma 14 rendházuk van.

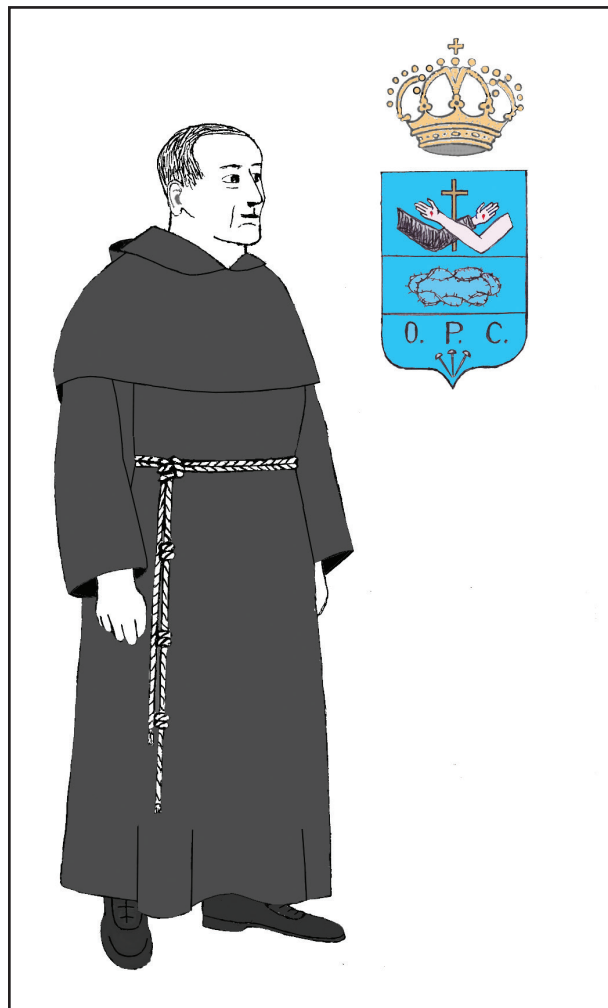
Egyesek az obszervánsok szabályzatát sem tartották elég szigorúnak, ezért 1525-ben Matteo da Bascio vezetésével kiváltak közülük. Ezek a kapucinusok, akik nevüket nagy csuklyájukról kapták. A pápai jóváhagyást VII. Kelemtől, 1528-ban, a *Religionis zelus* bullával nyerték el. Kezdetben „vicarius generalis” vezetésével a mino-

riták rendfőnöke alá tartoztak, de 1619-ben V. Pál *In Supremo* bullája alapján külön renddé váltak (Ordo Fratrum Minorum Capucinatorum, O.F.M.Cap). A pápai udvar hitészönökát mindig közülük választják. Plébániák vezetésével, bel- és külmiszióval foglalkoznak. Címerük azonos a minoritákéval és az obszerváns ferencesekével. Öltözetük: barna habitus, vállgallér nélkül, hátul hosszú, hegyes csuklyával (3. kép). Kötélövükön balról olvasó függ. Szakállt és sarut viselnek. Magyarországon 1674-ben telepedtek meg. Bazinban, Békéscsabán, Bodajkon, Budán, Móron, Nagymágocson, Nagyváradon, Máriabesnyőn, Pozsonyban, Szentesen, Tatán és Tokajban alapítottak rendházat. Jelenleg már csak Budán és Móron működnek.

A szerzetesrendek férfi ágát első rendnek, női ágát (ha van ilyen) második rendnek nevezik. A ferences-rendnek is van második rendje (klarisszák), amelyet Szt. Ferenc segítségével Assisi Szent Klára (1194–1253) alapított. Később számos női rend vette fel Szt. Ferenc nevét (csupán a pápai jogú, exempt rendek közül mintegy száz). Több szerzetesrendhez világi (szekuláris) harmadrend néven, kültagokként világiak is csatlakozhatnak, hogy a rend szellemében élve részesülhessenek annak lelki

4. kép. Szt. Ferenc III. reguláris rendjének eredeti öltözete

5. kép. Szt. Ferenc III. reguláris rendjének jelenlegi öltözete

javaiban. (Szerzetesi ruhát nem viselnek, szerzetesi fogadalmat nem tesznek.) A ferences rendnek 1221-ben alakult harmadrendje, amelyet IV. Miklós 1289-ben, a *Supra montem* bullával támogatott.

A harmadrendiek közül egyesek kis csoportokban, közös életet vállalva végeztek emberbaráti és missziós munkát. Ezt VIII. Bonifác 1295-ben a *Cupientes cultum*, XXII. János 1323-ban az *Altissimo in divinis* bullával hagyta jóvá. V. Miklós 1447-ben a *Pastoralis officii* bullával szerzetesi szabályzattal rendelkező (reguláris), valódi koldulórendként ismerte el őket (Szent Ferenc szabályozott harmadik rendje, Tertius Ordo Regularis Sancti Francisci, T.O.R.). Zsigmond császár a rend gondjára bízta a magyarok vatikáni Szt. István-templomát és

zarándokházát. Céljuk: plébániák vezetése, külmisziók, az ifjúság nevelése, oktatása. Címerükben a felső mezőben a ferences rendcsalád címere: két keresztbe tett kar, mögöttük kereszt. A középső mezőben töviskorona. Az alsó mezőben O.P.C.-betűk (Ordo Poenitentiae Claustralis), alattuk legyezőszerűen elrendezett három szeg. A címer felett királyi korona, mellette két, keresztbe tett babérág. Eredeti habitusuk sötétszürke volt, elől-hátul hegyes vállgallérral, hegyes csuklyával (4. kép). Később az öltözetet a minoritákéval megegyező szabásúvá tették, és színét is feketére változtatták. Jelenleg ismét sötétszürke öltözetet viselnek (5. kép). Lábbelijük cipő volt, újabban sarut is használnak. A rendnek Magyarországon nem volt kolostora.